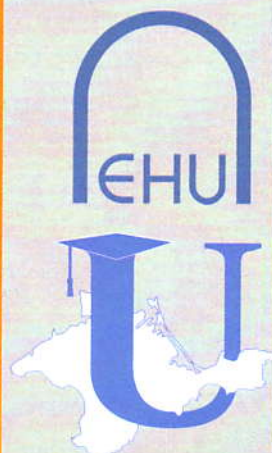

European Humanities University
Taurida National V.I. Vernadsky University

CHALLENGES OF HYBRID WAR: INFORMATION DIMENSION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

August 16-17, 2019
Vilnius, Republic of Lithuania

Література:

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
2. Годлевський С.О. Роль та місце сил жандармерії в міжнародних операціях з підтримання миру й безпеки / С.О. Годлевський, О.В. Лавніченко, К.О. Споришев, Р.О. Гончар // Честь і закон. – Х. : НАНГУ, 2019. – Вип. 1 (69) С 9-16.
3. Протипартизанські операції: Польовий статут армії США FM 90-8 станом на 29 серпня 1986 р. – Вашингтон: Округ Колумбія, – 212 с.
4. Телелим, В. М. Планування сил для виконання бойових завдань у «гібридній війні» / В. М. Телелим, Д. П. Музиченко, Ю. В. Пунда // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 30–35.

«СІРА ЗОНА» ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Грідіна І. М.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

Булик М. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

Гібридна війна, яку Російська Федерація веде проти України та проти усієї євроатлантичної спільноти, не є витвором суто ХХІ століття та виключно сучасним феноменом. Історія міжнародних відносин знає багато проявів гібридності як у традиційних війнах, так і самостійних гібридних конфліктів [4]. Інша справа, що саме анексія Криму, пряма військова агресія РФ проти України та окупація частини Донецької та Луганської області примусили суспільство не тільки вважатися з цією об'єктивною реальністю, але й активно вивчати феномен гібридної війни авторства держави, яка сама його не тільки не визнає, але наполегливо створює вигляд жертви, що вже само по собі є характерною ознакою російської «*hybrid warfare*». Гібридна війна, її теоретичні аспекти, складові, засоби та інструменти стали предметом вивчення не тільки воєнних стратегів та експертів, але істориків, політологів, соціологів, журналістів, тема

гібридної війни стала серйозною проблемою безпеки для західних урядів [1, р. 73, 74], а для України, на жаль, є жорсткою об'єктивною реальністю. Вивчення та ретельний аналіз розмаїття та поєднання інструментів та методів, які застосовує РФ у війні проти України, є одним з найважливіших кроків у розробці тактики та стратегії протистояння та майбутньої перемоги.

«Гаряча» війна на Сході України, яка фактично йде на кордоні цивілізаційного розлому, має багато відтінків «сірого» – реальних та умовних, що мають великий вірусний потенціал як з боку суб'єкта так і з боку об'єкта (або потенційних об'єктів) агресії. Небезпека розповзання реальної та уявної «сірої зони» змушує досліджувати її сутнісні характеристики, ґрунтуючись як на певних положеннях концепції конфлікту «сірої зони» [2, 3, 5], так і на безпосередніх спостереженнях та аналізі подій, явищ та процесів, що відбуваються у реальній «сірій зоні» війни на Сході України та умовній – далеко за її межами

Реалії буття територіальної «сірої зони» цієї війни, що є своєрідною нейтральною смугою між сторонами бойових дій, за спостереженнями авторів своїми сутнісними характеристиками – стан «ані війни, ані миру», відмова від формальних законів, особлива етика та система цінностей на користь існування обмеженого права у боротьбі за виживання, – екстраполюються на геополітичний вимір конфлікту «сірої зони». У «сутінках» «сірої зони» політичний та соціально-економічний вплив здійснюється не стільки формальними, скільки переважно, неформальними акторами – військовими, «стихійними (дикими)» бізнесовими колами, контрабандистами, гуманітарщиками тощо, і саме вони перетворюються на найбільш впливовий та важливий чинник виживання. (Не)порядок «сірої зони», ручне управління та формування своєрідних над- та під- правових практик, що губляться у її «сутінках», мають величезний потенціал вірусності для всієї України. Найяскравіше це проявляється у поступовому нехтуванні традиційними законами та нормами, відчуженням цінності життя та майна. Постійне перебування у зоні, де існує загроза життю, знецінює його, створює нові правила, спрямовані на забезпечення власних потреб будь-яким шляхом, виштовхує зі свідомості ціннісні орієнтири, розминається ідентичність тощо. Звичка до обмежених умов буття, безпеки, здоров'я, права запустила механізми соціальної депривації, що поглиблюються примусовою когнітивною/інформаційною. У такий спосіб матеріально-уявна «сіра зона» у певний момент починає набувати не лише об'єктивних характеристик, але й отримує своєрідну суб'єктивну волю, з плином часу за деякими якісними параметрами перетворюється з наслідку на причину. Модель реальних «сірих зон» на Донбасі, які мають значний внутрішній та зовнішній конфліктний потенціал, адже їх кордони є динамічними з обох боків, а місцеві жителі не знають, по якій бік вони

опиняться завтра – український, чи «республіканський», є невоєнним інструментом РФ у розповсюдженні конфлікту «сірої зони» далеко за її реальними кордонами. Саме в такий спосіб, «сірими» засобами Росія намагається розмивати міжнародні структури безпеки, апелюючи не до формальних норм міжнародного права а до вигаданих історичних, перетворюючи на об'єкт розкольніцьких та підривних маніпуляцій російськомовне населення в Україні та країнах Балтії, насаджуючи в європейській спільноті націонал-популістські проекти, не гребуючи втручанням у вибори, прямими підкупам та фізичними усуненнями.

Інформаційна складова гібридної війни РФ проти України є мабуть наймасштабнішою в новітній історії за часом та задіяними ресурсами. Верховний головнокомандувач Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі генерал Філіп Брідлав назвав її «найдивовижнішим блицкригом інформаційної війни, який ми колись бачили в історії» [1, р. 77]. Але в потужній інформаційній складовій гібридної війни РФ проти України, нас більше цікавить «сіра зона» умовчання цієї війни. Адже в інформаційній війни важлива не тільки «гучна» складова – «що говориться», але не менш важливим є те, про що мовчать – зона умовчання. «Сіра зона» війни не може існувати без зони умовчання, і навпаки. Умовчання, з одного боку, умова її існування, а з іншого – продукування «сірості». Зона умовчання стосується не тільки держави-агресора, яка в «сірій війні» намагається залишитися в «сутінках», приховуючи фізичну участь «іхтамнетів» за створеними, підпорядкованими, озброєними, керованими та фінансованими групами найманців. Вірусність зони умовчання країни-агресора полягає у втягування до її орбіти, примусі грати на своєму полі країну – об'єкт агресії. Мета розповсюдження «сірої зони» умовчання, як і у випадку з реальною «сірою зоною», творення невизначеності, в цьому випадку – інформативно-дискурсивної.

Інформативна невизначеність полягає в системному та наполегливому запереченні РФ скоєння факту агресії проти України. Міжнародній спільноті вона подається у вигляді внутрішньодержавного збройного конфлікту сепаратистського штибу. Громадян Росії Кремль запевняє, що в Україні відбувається спровокована націоналістичною хунтою громадянська війна, від якої потерпають російськомовні браття, їх треба захищати у кращих традиціях «руського мира». Для населення тимчасово окупованих територій цілком успішно нав'язується версія «Україна сама на себе напала», а ми допоможемо з цим розібратися. Для громадян України в той чи інший спосіб вкидається інформативний мікс із вищеперелічених версій. Інформативна невизначеність підкріплюється формуванням певного дискурсу, а точніше системним вилученням з нього дефініцій «агресія», «вторгнення» «окупація».

Слід визнати, що творення РФ в міжнародному інформативно-дискурсивному полі «сірої зони» невизначеності навколо її агресії проти України співпало з бажаннями європейських політичних кіл в цій невизначеності перебувати. Інерція політики «глибокого занепокоєння» попри санкції та гучні заяви цілком влаштовує РФ, адже невизначеність є запорукою тому, що на шостий рік війни, особливо після президентських виборів, в риториці вищих політичних кіл України усе частіше лунають терміни «сепаратисти», «конфлікт» та навіть «повстанці».

Отже, творення зони умовчання є ледве не небезпечнішою, за зону «говоріння». Якщо на будь яку пропаганду можна відповісти контр-пропагандою, то методи розповсюдження зони умовчання дієвіші. Згідно за концептом антропоморфного переносу суспільству, суспільним інститутам, як і людині, вигідно заплющувати очі на неприємні та неприйнятні для нього ситуації, тим більш якщо його до цього грамотно підштовхувати. Європі, яка сама потерпає від накладених на Росію санкцій, вигідно, щоб «конфлікт» на Сході України не мав статусу міждержавного, принаймні цілком помітні зусилля запхнути його в середину української політики. Пересічні російські громадяни, налякани зйомками жахів війни на Донбасі вже неіснуючої Лайф Ньюз, перманентними картинками життя «бесчинствующей» української хунти, готові затягувати пояси, бо «хочете, щоб і у вас так було»? Втомлені від війни мешканці «сірої зони» готові на будь-яке та від будь-кого рішення, тільки «щоб не стріляли». Населення тимчасово окупованих територій також готові на все, але при цьому ще бояться – НАТО, «правого сектору», СБУ, ФСБ тощо. Українська влада сором'язливо відводить очі від проблем переселенців, пенсіонерів, колаборантів, неіснуючої стратегії звільнення та переосвоєння окупованих територій, адже визнавати свої невирішені проблеми важче, ніж їх не помічати. «Сіра зона» умовчання та брехні успішно розповзається, перетворюючись на потужний інструмент «сірої війни».

Таким чином, творення «сірої зони», реальної та віртуальної є найнебезпечнішим інструментом гібридної війни РФ проти України з точки зору її ідентифікації в межах міжнародного правового поля, а відтак і відповідальності за її наслідки. Розрив причинно-наслідкових зв'язків приводить до неспрацювання норм міжнародного права. «Сіра зона» перетворюється на інструмент шантажу, дестабілізації держави, в межах якої вона і створюється, а відтак гальмується процес включення її в світові структури колективної безпеки, вона виштовхується на узбіччя світових процесів.

Література:

1. James K. Wither Making Sense of Hybrid Warfare // JSTOR. 2016. Vol. 15. N. 2 P. 73-87.

2. Matissek, J. W. Shades of Gray Deterrence: Issues of Fighting in the Gray Zone // Journal of Strategic Security. 2017. Vol.10. N 3. P. 1-26
3. Mazar, M.J. Mastering the Gray Zone: Understanding a Changing Era of Conflict. Strategic studies institute And U.s. army war college press united states army war college press. 2015. 159 p.
4. Peter R. Mansoor. Introduction: Hybrid Warfare in History // Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present / ed. Williamson Murray and Peter R. Mansoor. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P.1-18.
5. Votel, J.L; Cleveland Ch.T.; Connett Ch.T. & Irwin W. Unconventional Warfare in the Gray Zone. 2016. URL: <https://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-80/Article/643108/unconventional-warfare-in-the-gray-zone>

ОСОБЛИВОСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Дублян О. О.

*старший офіцер наукового центру проблем запобігання корупції
у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України імені Івана Черняховського
м. Київ, Україна*

Журавський Ю. В.

*доктор технічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник наукового центру
Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова
м. Житомир, Україна*

Шишацький А. В.

*кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник науково-дослідного відділу
Центрального науково-дослідного інституту озброєння
та військової техніки Збройних Сил України
м. Київ, Україна*

Вступ

Агресія РФ проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки. Російсько-український конфлікт не тільки порушив регіональну стабільність, а й створює та підсилює глобальні ризики.

Для опору та стримування агресора Україні разом з її міжнародними партнерами необхідно мати чітке розуміння природи й характеру цього конфлікту.

Поняття гібридної війни виявилось теоретично й практично найбільш придатним для визначення специфіки дій РФ, яка, поєднуючи мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні, економічні засоби, не гребуючи ядерним шантажем, послідовно намагається досягти в Україні та в інших точках світу власних, не вповні зрозумілих міжнародній спільноті політичних цілей.

Водночас поняття гібридної війни охоплює явище набагато ширше, ніж сучасні форми ведення бойових дій, види війн майбутнього або назви конкретних конфліктів змішаного типу. Насправді йдеться про оформлення нового виду глобального протистояння у сучасному дестабілізованому міжнародному безпековому середовищі [1, 2].

Виклад основного матеріалу дослідження

Гібридна війна не є поверненням до стану холодної війни. Вона приходить їй на зміну, у супроводі ланцюгів гарячих конфліктів, як нова, ускладнена й нестабільна форма відносин на міжнародній арені. Гібридна війна як глобальне протистояння виникає в умовах нових принципів геополітичного устрою, який наразі визначається «внутрішніми лініями напруженості між зоною стабільності, де панує закон і міжнародне право... і сферою невизначеності, яка характеризується зневагою до закону, численними локальними конфліктами», а не протистоянням між великими державами і сферами їхнього впливу, як за часів холодної війни [1, 2].

На Сході Європи лінія нового поділу пройшла територією пострадянських держав, які після холодної війни опинилися в ролі «буферних зон», або сірих зон безпеки, між Росією та країнами ЄС і НАТО. Вразливість України, що стала об'єктом російської гібридної агресії, зумовлена саме цим, бо сірі безпекові зони вважають головними джерелами гібридних загроз у сучасному світі.

Попри наявність багатьох праць на теми гібридної війни, кількість яких різко збільшилася після 2014 р. і продовжує зростати, значна частина питань теорії і практики гібридної війни взагалі і специфіки ведення російської гібридної війни проти України зокрема залишається без відповіді. Гібридна війна, при спробі її проаналізувати, уподібнюється рухомій мішені, яка з'являється й зникає з поля зору непередбачуваним чином. Маючи значну кількість підтверджених фактів і даних про гібридні воєнні дії, експерти стикаються з труднощами їхньої інтерпретації. Внаслідок російської агресії проти України деякі засадничі тези щодо характеру гібридних воєнних дій потребуватимуть уточнення та навіть перегляду. Насамперед це стосується поширеного уявлення про асиметричний характер гібридних загроз як таких, що застосовуються